

Hvordan bruges universitetshistorie?

af Else Hansen

Universiteter og højere læreanstalter står centralt i samfundets udvikling af viden gennem uddannelse og forskning. Universiteternes rolle og funktion er ikke fast, men står til diskussion, bl.a. afhængig af skiftende opfattelser af betydningen af viden og forskning, af højere uddannelser og af forholdet mellem disse uddannelsesinstitutioner og det øvrige samfund. Begivenheder i fortiden – og opfattelser af disse – er med til at danne forståelsen af universiteternes aktuelle rolle og funktion, og det er netop den historiebrug, som universitetshistorie har været genstand for i de seneste årtier, som er i fokus i denne artikel.¹ Ikke blot universiteternes aktuelle forhold, men også opfattelsen af deres historie er af betydning for en forståelse af universiteternes rolle og fremtid.

Universitetshistorie formidles på flere måder, mest synligt gennem den nedskrevne historie, som vi finder i historiske fremstillinger og også i jubilæumsbøger, der behandler forhold ved universiteterne, som de var engang. De historiske fremstillinger vil ofte bygge på akademiske studier af kilder og andet materiale, som kan belyse universiteternes historie, men ikke mindst i jubilæumslitteraturen findes også en del bidrag, som mere eller mindre åbenlyst bygger på forfatterens erindringer, idet de selv har været deltager i tidligere faser af universiteternes historie.

I denne kortfattede præsentation af dansk universitetshistorie behandles nogle af de danske universitetshistoriske værker fra de seneste årtier, men universitetshistorie består af mere end disse værker. Som litteraturen om historiebevidsthed og -brug viser, så er det også vigtigt at agte på, hvordan historie forstås i forskellige sammenhænge. Der vil blive givet nogle eksempler på brug af dansk universitetshistorie, som den er indgået i offentlige debatter i de seneste årtier, idet historiebevidsthed forstås som de måder, hvorpå fortiden opfattes, italesættes og bruges i bred forstand.

Brugen af universitetshistorie tager nemlig ikke nødvendigvis udgangspunkt i de universitetshistoriske fremstillinger, men særligt i den offentlige debat findes opfattelser af universitetshistorie, som er dannet af den enkelte eller af grupper og interessefællesskaber. De vil ofte være dannet ud fra tolkninger af erindringer og oplevelser, men ikke nødvendigvis med baggrund i faghistorikerens arbejde

¹ For en nærmere diskussion af begreberne historiebrug og historiebevidsthed henvises til Bernard Eric Jensen: *Historie – livsverden og fag*. København, 2003.

med kilderne. Disse populære opfattelser af universiteternes historie kommunikerer ofte mundtligt eller som udokumenterede sidebemærkninger i andre sammenhænge, hvor hensigten ikke er at forstå fortiden, men snarere at kommentere nutiden med historiske eksempler.

Uanset om der er tale om nedskreven historie eller om mere folkelige opfattelser af universitetshistorie, er der nogle iøjnefaldende træk ved brugen af universitetshistorie. For det første kan historie tolkes ud fra aktuelle begivenheder, når aktuelle universitetspolitiske problemstillinger perspektiveres med historiske referencer. For det andet bruges historien til at skabe identitet. Hvem er vi? Hvad har gjort os til dem, vi er? Og endelig findes der enkelte eksempler på, at forandringer på universitetsområdet er blevet foretaget på baggrund af redegørelser for historiske forhold.

Universitetshistorie har gennem flere år været mit centrale forskningsfelt, først gennem udgivelsen af ”En koral i tidens strøm – RUC 1972-1997”, som blev udarbejdet op til RUC’s 25 års jubilæum i 1997, og senest gennem udgivelsen af ”Masseuniversiteter på tegnebrættet?”, hvor 1950’ernes danske universitetspolitik behandles.² Gennem mine bidrag til den universitetshistoriske forskning er jeg blevet opmærksom på det paradoks, at selv om der kun findes ret få bidrag til de seneste årtiers universitetshistorie af traditionel historiefaglig karakter, så forekommer universitetshistoriske argumenter alligevel ret ofte i debatten. Med denne lille undersøgelse har jeg ønsket at nærme mig en forståelse af, hvordan universitetshistorie bruges, uanset om det er tale om faghistorie eller om andre former for historiebrug.

Historie tolkes ud fra aktuelle begivenheder

Fortiden kan anvendes som klangbund for forståelsen af aktuelle begivenheder. Universitetshistorie rummer – ligesom historie om andre emner – eksempler på, at historien lægges til rette og fortolkes ud fra de aktuelle begivenheder, som foregår netop, mens denne særlige historiefortolkning skabes. Når universitetshistorie bruges på den måde, tages der sjældent udgangspunkt i de historiske kilder, men snarere i (dele af) erindringer og oplevelser, som passer godt ind i den fortolkning, der aktuelt er behov for at fortælle.

To store reformer har præget universitetspolitikken i de seneste årtier; for det første indførelse af Styrelsesloven (1971) og kort tid efter oprettelsen af Direktoratet for de Videregående Uddannelser (DVU) i 1974; og for det andet gennemførelsen af den seneste Universitetslov i 2003. I 1970’erne blev universiteternes

² Else Hansen: *En koral i tidens strøm – RUC 1972-1997*. Frederiksberg, 1997. Else Hansen: ”Masseuniversiteter på tegnebrættet? 1950’ernes universitetsplanlægning i kommissioner og udvalg.” i: Else Hansen og Leon Jespersen (red.): *Samfundsplanlægning i 1950’erne. Tradition eller tilløb?* København, 2008, side 227-293.

hidtidige styreform ændret radikalt, dels gennem Styrelsesloven, som ligestillede professorer og andre universitetslærere og samtidig gav studerende lovbestemt repræsentation og stemmeret i de styrende organer på universiteter og fra 1973 også på de højere læreanstalter, dels gennem oprettelsen af DVU, som sikrede, at den statslige styring af universiteterne blev strammere og mere detaljeorienteret. Både Styrelsesloven og DVU blev stærkt kritiseret helt fra starten, og fra debatten om Styrelsesloven skal der gives eksempler på legitimerende historiebrug. Også Universitetsloven fra 2003 er genstand for megen kritik, og også den debat rummer eksempler på brug af universitetshistorie.

Historien om Styrelseslovens tilblivelse blev skabt allerede, mens Folketinget i foråret 1970 behandlede lovforslaget.³ I løbet af 1960'erne var der fra flere sider blevet rejst kritik af professorernes eneret på at lede forskning og undervisning, men først efter de studerendes oprør i 1968 gennemførtes de ændringer i universiteternes styrelse, som længe havde været efterlyst af både politikere, studerende og enkelte professorer. Allerede da loven blev vedtaget, blev der i aviserne præsenteret en fortolkning af forløbet, som tillagde de studerende hele ansvaret for den nye styrelsesordning. Der var simpelt hen sket det, at konsistorium og politikere havde ladet sig "presse" af de aktionerende studenter til at vedtage den nye lov, hed det. På den måde blev den kritik, som ikke kom fra studenterne, usynlig. Og det stod heller ikke klart, at der også før 1968 havde været kritik af forholdene.

I 1970'erne og 1980'erne var Styrelsesloven hele tiden til diskussion. Nogle var utilfredse med, at de kritiske studerende – ofte i samarbejde med større eller mindre grupper af lærere – faktisk benyttede sig af de muligheder for indflydelse, som loven havde givet dem. Andre synes ikke, at loven gav dem tilstrækkelig indflydelse, og især var der stærk utilfredshed med de statslige stramminger. I begyndelsen af 1980'erne blev styrelsesloven i den offentlige debat udnævnt til at være "resultat af panikken omkring ungdomsoprøret i 1960'erne"⁴, eller simpelt hen "studenteroprørets vigtigste resultat."⁵ Styrelsesloven var faktisk resultatet af en overraskende alliance mellem borgerlige politikere og kritiske, aktionistiske studenter, hvor begge parter var enige om, at universitets styrelsesforhold skulle ændres. Denne alliance blev hurtigt glemt af alle parter. Studenterne tog æren – eller fik ansvaret – for loven, der som bekendt først blev ændret i 1993.

Først i 40-året for studenteroprøret kom en videnskabeligt baseret fremstilling af det danske studenteroprør. Den går tæt på de danske studenter, deres motiver og organisationsformer, men beskæftiger sig ikke meget med udviklingen af

³ En nærmere redegørelse for historiebrug i forbindelse med kritikken af styrelsesloven gennem 1970'erne og 1980'erne findes i Else Hansen: "Styrelsesloven: den glemte alliance", *Uddannelseshistorie* 2008, pp. 107-124.

⁴ Poul Meyer: "Lapperier på universiteterne", *Jyllandsposten* 22.3.1984.

⁵ Kaj Asmussen: "Guldhornsromantik i styrelsesloven", *Aarhus Stiftstidende* 4.1.1986.

den statslige administration af universiteterne. Denne undersøgelse sætter ikke mindst spørgsmålstegn ved studenterbevægelsens interne organisering, motiver og mødeformer og er således med til at nuancere forståelsen af studenteroprøret, der hidtil hovedsageligt er blevet formidlet gennem personlige erindringer og gennem politisk begrundede vurderinger som beskrevet ovenfor.⁶

Et ganske nyt eksempel viser dog, at studenteroprøret og afskaffelsen af professorvældet stadig kan betragtes som en markør for indførelse af entydigt forbedrede forhold på universiteterne, og at termer fra diskussionerne om indførelse af styrelsesloven stadig kan bruges til at skille de ”gode” fra de ”onde”. Jeg tænker på bloggen ”Forskningsfrihed?”⁷ Her diskuteres engageret og på højt niveau de ændringer i universiteternes styrelse, som sker netop nu. Lad mig understrege, at bloggen er præget af seriøse og kvalificerede indlæg. Her vil jeg blot bemærke, at bloggens første navn (og nuværende URL) er ”Professorvælde”, angiveligt fordi ”det associerer til de historiske omvæltninger af styreformen på universiteterne, som mange endnu vil kunne huske, og som gav anledning til udstrakt medindflydelse, både for ansatte ikke-professorer og studerende. Problemet i dag er selvfølgelig ikke professorvælde, men et nyt teknokratisk og politiseret vælde, men hvordan navngive det?” Navnet blev ændret til Forskningsfrihed efter en kort debat på bloggen. Der blev bl.a. sagt, at ”professorerne har mindre magt end nogensinde før” og tidens problem blev benævnt ”administratorvælde.”⁸

Lad mig gentage, at dette eksempel ikke nævnes for at miskreditere den udmærkede blog, men for at vise, hvordan universitetshistorie kan bruges til at understrege aktuelle konflikter.

De to eksempler på, hvordan studenteroprøret blev brugt i forståelsen af senere universitetspolitiske forhold, viser, hvordan historien kan bruges til at forstå og perspektivere nutiden. Det sker ikke nødvendigvis på et videnskabeligt faghistorisk grundlag, men snarere på grundlag af subjektive fortolkninger baseret på aktuelle begivenheder og måske på erindringer om, hvad der skete dengang.

De store universitetspolitiske reformer i 1970 og 2003 blev præsenteret med henvisning til historien, idet undervisningsministrene hævdede, at reformerne var de første eller største siden bestemte begivenheder.

Det var tilfældet, da styrelsesloven blev præsenteret i Folketinget i 1969. Undervisningsminister Helge Larsen (Det Radikale Venstre) forklarede, at man ved grundlovens indførelse i 1849 ikke havde indført lovgivning om universiteterne, men havde fastholdt de hidtidige forhold, hvor reglerne blev fastsat i kongelig anordning, altså administrativt, og ikke gennem Folketinget. Det skulle der

⁶ Steven L.B. Jensen og Thomas Ekman Jørgensen: *1968 - og det der fulgte: studenteroprørets forudsætninger og konsekvenser*. København 2008.

⁷ professorvaelde.blogspot.com [3.10.2009].

⁸ redfriforsk.blogspot.com/2007/01/om-bloggen-forskningsfrihed.html [3.10.2009].

nu rettes op på med indførelse af en egentlig lov, som skulle regulere universiteternes styrelsesforhold. Netop det, at universiteterne nu blev genstand for lovgivning, blev anset for at være en af de helt store fordele ved styrelsesloven.⁹ Med denne historiefortolkning lagde den borgerlige minister sig tæt op ad de aktionerende studenters retorik. Studenterne kaldte de hidtidige styrelsesforhold på universiteterne for ”professorvælde” med en henvisning til den politiske styreform ”enevælde”, som gik forud for demokratiets indførelse med grundloven. Ministeren understregede universiteternes usamtidighed med det øvrige samfund ved at hævde, at kun universiteter endnu ikke var lagt ind under lovgivningen.¹⁰

Den nuværende videnskabsminister, Helge Sander (Venstre), præsenterede sine reformplaner for universiteterne med en bemærkning om, at denne reform var den største siden 1479; året hvor Københavns Universitet blev grundlagt.¹¹ Reformen i 2003 lagde nemlig universiteternes øverste interne ledelse i hænderne på bestyrelser med flertal af medlemmer, som var rekrutteret uden for universitetsverdenen, og ændrede dermed ved gamle styrelsesformer. Når bemærkningen om reformens enestående karakter ikke underbygges af analyser af tidligere reformer, betyder det, at historien bruges til at fremhæve netop denne reform, ikke til at sammenligne den med tidligere reformer.

I begge disse tilfælde, hvor store reformer blev lanceret med historiske henvisninger, kom der i årene efter videnskabelige undersøgelser og bøger, som behandlede universitetshistorie i et længere perspektiv, og som relaterede det lange forløb til de aktuelle begivenheder. Efter studenteroprøret kom i 1975 ”Embedsstudiernes Universitet” af Ole B. Thomsen og i 1979 ”Studium Generale” af Olaf Pedersen. I 2007 kom ”Ideer om et universitet” med indledning af Jens Erik Kristensen.¹²

I deres forord kommenterer de alle den aktuelle universitetspolitiske situation. I 1970’erne studenteroprøret og i 2007 universitetsloven af 2003. I ”Studium Generale” minder Olaf Pedersen læseren om, at studenters bestræbelse på at få indflydelse på deres egne studieforhold ”nærmest hører til dagens orden gennem hele universitetshistorien” siden 1100-tallets Bologna. Begrundelsen for at undersøge ”Embedsstudiernes universitet” og fundatsen af 1788 for Københavns

⁹ Folketingstidende 1969/70, sp. 2591.

¹⁰ Det var dog ikke kun universiteterne, som endnu ikke var omfattet af lovgivningen. Så sent som i 2007 var der en debat om en ny anordning for dåb i kirkerne. Den skulle afløse den hidtidige anordning fra 1828. Se www.folkekirken.dk og ”Høringssvar på anordning for dåb”, www.dbi.edu [1.4.2008]

¹¹ Line Aarsland: ”I dialog med Sander”, *Universitetsavisen* 5, 2002. Lars Nørgaard Pedersen: ”Minister: Universiteter skal tilpasse sig erhvervslivet”, *Jyllandsposten*, 16.3.2002.

¹² Olaf Pedersen: *Studium Generale*. København, 1979. Ole B. Thomsen: *Embedsstudiernes universitet: en undersøgelse af Københavns universitets fundats af 1788 som grundlag for vores nuværende studiestruktur*. Vol. I og II. København, 1975. *Ideer om et universitet: det moderne universitets idehistorie fra 1800 til i dag*, ed. Jens Erik Kristensen. Aarhus, 2007.

Universitet er, fortæller Ole B. Thomsen, at man heri finder den struktur for universitetsstudierne, som var gældende frem til slutningen af 1960'erne. Han mener således, at det lange historiske blik er nødvendigt for at forstå, hvad der kan ændres næsten 200 år senere, i 1960'erne og 1970'erne.

Den fyldige indledning til "Ideer om universitet" fra 2007 har simpelt hen fået titlen "Universitetsloven 2003 som anledning." Her peger Jens Erik Kristensen på det paradoks, at de klassiske ideer om universitetet på en gang opretholdes som formål og afvikles som form, idet betydningen af autonomi ændres fra institutionel autonomi til det, som forfatteren kalder operationel autonomi, altså friheden til at udfylde de politisk fastlagte rammer. I modsætning til de to bøger fra 1970'erne er denne bog ikke en samlet fremstilling, men en samling af oversatte tekster om universitetets idé.

Mens Olaf Pedersen blot kort kommenterer de aktuelle forhold på baggrund af sin forskning, angives det tydeligt hos Ole B. Thomsen og Jens Erik Kristensen, at der er tale om reaktioner på de aktuelle politiske forhold på universitetsområdet. Forskerne har ønsket at skabe en dybere historisk forståelse de aktuelle reformer og derigennem at bidrage til at kvalificere debatten.

Historie som udgangspunkt for forandring

I det foregående er det vist, hvordan universitetshistorie er blevet brugt til at opbygge en bestemt forståelse af de aktuelle forhold, men historie kan også bruges som udgangspunkt for forandring. Et eksempel på det ses hos Universitetskommissionen, som arbejdede 1935-43. Kommissionen skulle især arbejde med styrelsesforhold og undervisning ved Københavns Universitet, og det var denne kommission, som udarbejdede de styrelsesregler for universitetet, der blev gjort oprør imod i 1968. Kun fire af kommissionens 14 medlemmer kom fra universitetet, mens de øvrige var fra de politiske partier og centraladministrationen, og de fik god indflydelse på universitetets forhold gennem udarbejdelse af en ny anordning i 1936. Hvad der er værd at bemærke her, er, at kommissionen indhentede en historisk redegørelse som baggrund for sit arbejde med universitetets styrelsesforhold. Den blev optrykt som bilag til kommissionens betænkning og gjorde rede for universitetets styrelsesformer og relationen til staten siden 1479. Anordningen fra 1936 styrkede rektors og kurators ledelsesmæssige rolle på bekostning af de kollegiale organer.¹³ Kommissionen skulle nok skabe reformer, men det skete på historiens grund.¹⁴

¹³ Kurator, som stod direkte under ministeriet, havde den øverste ledelse af universitetets økonomiske administration, mens rektor, der var valgt af den akademiske lærerforsamling for to år, varetog den faglige ledelse af universitetet.

¹⁴ *Betænkning afgivet af Universitetskommissionen af 1935 I. Del.* København. 1936. Bilag II, side 21-38.

Springer vi frem til 1967, er billedet noget anderledes. I det år udkom ”Planskitsen”, som behandlede udbygningen af de højere uddannelser frem til 1980. Det stærkt stigende studentertal og fremkomsten af edb havde dels gjort det nødvendigt, dels muligt at lave planlægning, som for første gang blev baseret på statistik og prognoser. Nu vil jeg ikke kalde prognoser for historieskrivning! Men i denne sammenhæng skal vi alligevel huske på, at Planskitsens prognoser i 1967 var fremskrivninger af den hidtidige udviklingstendens inden for gymnasieskolen og den hidtidige tendens til at søge højere uddannelse, sammenholdt med de forslag til ændringer i strukturen, som også fandtes i Planskitsen. Selv om statistik og deraf følgende prognoser er langt fra at være historieskrivning, så blev altså den nærmeste fortid brugt i planlægningen.¹⁵

Den seneste reform blev præsenteret i 2002 som den største reform siden 1479, året for Københavns Universitets oprettelse. Denne historiske henvisning er faktisk den eneste i arbejdet med denne reform. I stedet for at gribe tilbage i historien lagde ministeren vægt på, at universiteterne fremover skulle indrette sig efter erhvervslivets ønsker, og at danske universiteter skulle kunne klare sig i konkurrence med universiteter fra hele verdenen. Effektivitets- og globaliseringsargumenter var blevet afgørende.

Selv om disse tre eksempler ikke fyldestgørende belyser brugen af historie i forbindelse med lovgivning, viser de dog den tendens, at historiske redegørelser og egentlige historiske argumenter har fået mindre og mindre betydning gennem årene. Der er langt fra den grundige redegørelse for universitetets hidtidige styreformer i 1936-betænkningen til den noget flotte bemærkning om, at netop 2003-loven udgør den største reform i danske universiteters historie. Med den bemærkning gør ministeren det klart, at loven skal betragtes som et brud med universitetshistorien, at grundlaget hverken er tradition eller historie, men helt andre rationaler.

Jubilæumsbøger skaber identitet

Universiteternes jubilæumsbøger udgør den største samlede gruppe i dansk universitetshistorie. Selv de nyeste af de ”traditionelle” universiteter i Danmark er nu over 25 år gamle og har udgivet bøger for at fejre deres jubilæer.¹⁶ Jubilæumsbøgerne skal først og fremmest skabe identitet. Identitet til det enkelte universitet,

¹⁵ Planlægningsrådet for de højere uddannelser: *Skitse for udbygningen af de højere uddannelser i tiden indtil 1980*. København, 1967.

¹⁶ *Aarhus Universitet 1928-1978*, red. Gustav Albeck. Århus, 1978. *Københavns Universitet 1479-1979*. 14 bind, under medvirken af Leif Grane et al., red Johannes C. Melchior et al. København, 1979-2005. Per Boje og Knud J.V. Jespersen: *Frugten vokser frem ...* Odense, 1991. Else Hansen: *En koral i tidens strøm. RUC 1972-1997*. Frederiksberg, 2008. Peter Ditlev Oldenburg: *Glimt: glimt fra nordjysk universitetshistorie gennem 40 år: Aalborg Universitet fylder 25*. Aalborg, 1999. *Aarhus Universitet 1978-2003*, ed. Ingeborg Christensen. Århus, 2005.

og ikke mindst til de personer, som har deres virke i kortere eller længere tid ved dette universitet. Historien skal lægges til rette, så de linjer, som tegnes, fører frem mod dagens jubilæum og gør det værd af fejre. Som rektor Carl F. Wandel beskrev det i forordet til jubilæumsbogen ved Aarhus Universitets 50 års jubilæum i 1978: ”Det er en naturlig opgave i forbindelse med et jubilæum at se tilbage på, hvad der er udrettet, og hvem der udrettede det... Ligesom selve universitetets eksistens gør det, vil også denne bog med god ret minde og vidne om den tak, vi alle skylder de fremsynede og energiske personligheder, som har samvirket om opbygningen af Aarhus Universitet, og de mange, som har hjulpet dem dermed.”¹⁷

Denne jubilæumsbog og det meget, meget større jubilæumsværk om Københavns Universitet i 500 år er begge bygget op på samme måde. Nemlig med generelle afsnit om styrelsesforhold og ydre vilkår for undervisning og forskning, mens de enkelte fagområder og fakulteter behandles i særlige bind eller afsnit, forfattet af fagenes egne udøvere. Jubilæumsbogen fra Odense Universitet fra 1991 er skrevet af kun to forfattere, to historikere som har delt perioden mellem sig. Det giver et mindre detaljeret indblik i udviklingen i de enkelte fag, men en mere samlet fremstilling af universitetets historie. Ved Aalborg Universitets 25-års jubilæum i 1999 udkom en samling af interviews, udarbejdet af en journalist. Her blev betydningsfulde aspekter i universitetets historie behandlet af personer, som selv havde deltaget i begivenhederne.

Man kan i jubilæumsbøgerne hente et væld af konkrete oplysninger om universiteternes forhold, om de økonomiske vilkår og forholdene for undervisning og forskning. I bøgerne arbejdes der hen imod at skabe en fælles forståelse af, hvordan ”vi” er havnet her. Dette indebærer, at fortidens uenigheder nedtones eller beskrives som afsluttede. Alternativet til at beskrive fortidens uenigheder som ubetydelige eller som afsluttede er naturligvis at gå ind i konflikterne for at beskrive de elementer, som de bestod af, og hvilke konsekvenser de fik på kort og langt sigt. Derved risikerer man også at grave det op, som måske med omhu er blevet gemt.

Mens der ved andre universitetsjubilæer er udkommet en bog om institutionens historie, udkom der ved Roskilde Universitetscenters 25 års jubilæum i 1997 ikke mindre end tre bøger. Den mindst officielle af de tre blev udgivet af Studenterrådet og indeholdt dels et studenterspeciale om Roskilde Universitetscenters tidlige historie, dels tre essays af professor og nu tidligere rektor Henning Salling Olesen. Dette skrift fortæller Roskilde Universitetscenters historie i overensstemmelse med det historiesyn, som blev dominerende fra 1980’erne, men tager ikke fat i de konflikter, der undervejs havde gjort det hensigtsmæssigt at fravige 1970’ernes historiefortælling.¹⁸ En anden jubilæumsbog – redigeret af Roskil-

¹⁷ Rektors forord. Carl F. Wandel. In *Aarhus Universitet 1928-1978*. 1978.

¹⁸ Jens Chr. Nielsen, Niels Hasselgaard Jensenius, Henning Salling Olesen: *Utopien der slog rod. RUC - radikalitet og realisme*. Roskilde, 1997.

de Universitetscenters daværende rektor og dermed meget officiel – bestod af en række personlige beretninger fra alle perioder af Roskilde Universitetscenters historie, fortalt af aktørerne selv på grundlag af deres erindringer. Denne form giver plads for flere historieopfattelser, uden at de nødvendigvis kommer i konflikt med hinanden.¹⁹

Den tredje jubilæumsbog havde kun en forfatter.²⁰ Jeg havde forbrudt mig mod jubilæumsskrifternes vigtigste bud, nemlig at lave en fremstilling som alle kunne spejle sig i og finde bekræftelse i. På grundlag af et omfattende kildemateriale viste analysen, at historieopfattelsen havde ændret sig radikalt omkring 1980. Universitetet havde bevæget sig fra en strategi til en anden i en proces, hvor ideer og begivenheder i 1970'erne blev fortolket på nye måder. Det gælder f.eks. de særlige træk ved Roskilde Universitetscenters pædagogik, bl.a. problemorienteret projektarbejde i grupper. Det blev i 1970'erne især begrundet med, at det ville give særligt gode muligheder for at gennemføre studier i arbejderklassens interesser, mens hovedvægten senere er blevet lagt på, at denne arbejdsform giver kandidaterne fortræffelige færdigheder til at klare arbejdsmarkedets udfordringer.

Historieforståelsen havde i 1970'erne været fokuseret på de skarpe konflikter mellem venstreorienterede studenter og lærere over for de lærere, der sammen med administration og politikere stod fast på krav om videnskabelig bredde. Det fokus blev ændret i begyndelsen af 1980'erne, hvor RUC oplevede krav om betydelige ændringer. RUC blev nu set som et opgør med ”professorvældet”, med de stive og traditionsbundne universiteter. Boel Jørgensen, som var rektor for Roskilde Universitetscenter fra 1978 til 1988, har fortalt, at den nye linie konkret kom til udtryk ved, at hun bevidst lagde vægt på at fortælle positive historier om Roskilde Universitetscenter for at lægge afstand til 1970'ernes konfliktfyldte forhold mellem universitet og omverden. At der skulle tre jubilæumsbøger til, fortæller om et universitet, hvor der ikke var enighed om fortolkningen af fortiden.

Brug af universitetshistorie

Dansk universitetshistorie er domineret af jubilæumsskrifter, og gennem disse har universitetshistorie nok haft størst betydning, nemlig ved at skabe identitet. Identitet til institutioner, til fag og til personer. Jubilæumsskrifterne kan hver for sig være udmærkede, men de sætter ikke – og skal ikke sætte – universiteterne ind i en samlet udvikling i sammenhæng med den statslige politik, med den faglige udvikling af fagene eller med sociologiske ændringer i studenter- og lærersammensætning.

¹⁹ RUC i 25 år, ed. Henrik Toft Jensen et al. Frederiksberg, 1997.

²⁰ Else Hansen: *En koral i tidens strøm. RUC 1972-1997*. Frederiksberg, 1997.

Universitetshistorie har derimod kun i mindre omfang været genstand for egentlige videnskabelige undersøgelser. Der synes at have været en akademisk tøven og tilbageholdenhed over for denne emnekreds. En hel generation af historikere har været præget af 1970'ernes polariserede universitetsmiljø, som mange deltog aktivt i. Der synes ikke at have været nogen større interesse for at udforske universitetshistorien, som mange måske har ment at kende kun alt for godt fra deres studentertid. Hertil kommer, at som forsker i universitetshistorie vil man uundgåeligt komme til at skrive sin egen historie – eller vælge en tidligere periode – og måske skrive om nuværende og tidligere kolleger og lærere, tage stilling til konflikter, som måske stadig ikke helt er afsluttede for alle deltagere.

De seneste 40-50 år har der hverken været udbud eller efterspørgsel af universitetshistorie af nogen væsentlig betydning. Universitetskommissionen benyttede i 1936 en historisk redegørelse i sit arbejde med at udarbejde en ny anordning for Københavns Universitet, men senere blev den type baggrundsmateriale ikke benyttet i lovgivningsarbejde. Den statslige planlægning og udvikling af reformer blev i stedet baseret på statistik og prognoser og senere også på globaliseringsargumenter, mens videreførelse eller opgør med universitetshistoriske traditioner ikke har fået nogen fremtrædende plads. Den statslige administration af universiteterne skabte således ikke efterspørgsel efter universitetshistoriske undersøgelser og refleksioner. De universitetshistoriske arbejder – og der er flere, end jeg har nævnt her – er hver for sig vigtige og velbegrundede. Alligevel vil jeg hævde, at vi mangler dansk universitetshistorie i alvorlig grad. Det er nemlig kendetegnet for det, som er skrevet om dansk universitetshistorie, at der i høj grad er tale om enkeltstående værker, som sjældent refererer til hinanden. Mange værker begrundes med ønsket om at analysere aktuelle eller netop gennemlevede forhold, ikke med ønsket om at forfølge egentlige akademiske spørgsmål.

Universitetshistorie skabes også gennem hverdagens historiebrug, ikke udelukkende skabt gennem faghistorikerens arbejde med kilderne, der belyser aspekter af fortiden. Der er her givet eksempler på legitimerende historiebrug i forbindelse med debatten om styrelsesloven, hvor kritik og krav om ændringer i loven blev begrundet med, at loven var gennemført efter ”pres” fra de aktionerende studenter. Ved at usynliggøre politiske krav om ændringer i universiteternes interne ledelse kunne loven forlanges ændret. Legitimerende historiebrug er der også tale om, når undervisningsministre laver mangelfuldt underbyggede historiske referencer, som skal fremhæve deres egne reformer. Historien bruges til pragmatisk at fortolke den aktuelle universitetspolitiske situation; gennem den konkrete historiebrug forklares det, hvad der sker i samtiden ved at fokusere på enkelte dele af historien, som skaber bestemte billeder, der kan akkompagnere aktuelle forslag og opfattelser. Begivenheder og perioder i universitetshistorien er blevet brugt af politikere til at fremme deres aktuelle forslag og holdninger, men der har flere gange været tale om uholdbare generaliseringer og fortolkninger, som kun trækker på dele af det forløb, der refereres til. Tilsvarende har flere jubilæums-

skrifter ikke en samlet fremstilling af universitetets historie, men opbygger med mange forfattere helt bevidst fragmenterede og opdeltede billeder af institutionens historie, som kan bekræfte de fleste i netop deres erindringer og opfattelser af historien, og som dermed snarere forstærker end udfordrer den eller de samlende identiteter, der måtte være på stedet.

Der er ofte tale om en legitimerende og identitetsdannede historiebrug – af såvel historiefaglige værker som personlige og kollektive erindringer – frem for en historiebrug af oplysende og klagørende karakter. På den baggrund er det måske ikke overraskende, at erindringsstoffet også udgør en relativt stor del af baggrunden for brugen af historie, hvorimod de faghistoriske værker, der bruger primært kildemateriale, har opnået mere beskednen udbredelse.

Eksemplerne på brug af universitetshistorie i forbindelse med aktuelle begivenheder viser, at historie skabes, uanset om der skrives videnskabeligt funderet historie eller ej, men det er forunderligt, at alle parter tilsyneladende har givet sig tilfreds med de historiefortolkninger, som erindringen og de aktuelle politiske forhold har resulteret i. En kritisk, grundig og kildebaseret forskning om de danske universiteters historie er fraværende – og burde være savnet. En sådan forskning ville ikke nødvendigvis betyde, at universitetshistorie blev brugt med større præcision. Men det ville forhåbentligt betyde, at det var nemmere at udfordre de fortolkninger, der bygger på erindringer eller bruges til at fremme aktuelle dagsordener.

Else Hansen (f. 1956) er ph.d. 1998. Ansat ved Rigsarkivet 1999, som seniorforsker fra 2001. Har bl.a. udgivet En koral i tidens strøm – RUC 1972-1997 (1997); Universitetslærer og -forsker i Danmark og Sverige, in På jagt efter Öresundsregionen (2002); Frihed eller effektivitet? Diskussionen om universitetsstudier 1957-1960, in Uddannelseshistorie 2005; Elektronisk registrering af studenter ved Københavns Universitet, in Else Hansen m.fl.: Ny viden – gamle ideer. Elektroniske registres indførelse i centraladministrationen (2006), Styrelsesloven: Den glemte alliance, in Uddannelseshistorie 2008 samt Masseuniversiteter på tegnebrættet? 1950'ernes universitetsplanlægning i kommissioner og udvalg, in Else Hansen og Leon Jespersen (red.): Samfundsplanlægning i 1950'erne. Tradition eller tilløb? (2008). Arbejder for tiden med et forskningsprojekt om Dansk Universitetspolitik i 1950'erne og 1960'erne.